

РОЛЬ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНЦІЙ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ІСТОРИКА

Стародубець Г. М.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри всесвітньої історії*

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Зміст сучасної освіти виразно орієнтований на розвиток творчих здібностей здобувача, формування у нього критичного мислення, вмінь і навичок пошуку не стандартних підходів для вирішення тих чи інших завдань. Трансформаційні зрушення в усіх сферах життя, в тому числі – гуманітарній, детерміновані розвитком інноваційності та креативності, посилюють вимоги до фахового рівня випускника вищого навчального закладу. Незважаючи на зростаючу роль практичного досвіду у формування конкурентоспроможного фахівця, освіта продовжує залишатися одним із найважливіших інструментів, ефективне використання якого дозволяє підготувати історика, який володіє необхідним комплексом фахових компетентностей.

Мета нашого дослідження – продемонструвати форми та способи залучення здобувачів Житомирського державного університету (далі – ЖДУ ім І.Франка) бакалаврського рівня ОП «Історія та археологія» та «Середня освіта (історія)» до процесу науково-дослідницької діяльності, зокрема, через вивчення освітніх компонент «Навчальна практика (музейно-архівна)», «Історія середніх віків» та «Історія рицарства в Європі».

Важливою складовою навчального процесу на історичному факультеті Житомирського державного університету є наукова діяльність, яка реалізується через використання різних форм.

Однак, які б наукові заходи не практикувалися у студентському середовищі, їх об'єднує спільний знаменник – стимулювання у здобувачів прагнення до наукових досліджень, вироблення у них критичного мислення і навиків пошукової роботи. Крім того, майбутній фахівець історик «повинен не тільки володіти певним обсягом знань, умінь і навичок виконання певних завдань, а й комбінацією особистісних якостей і характеристик, які дають йому змогу ухвалювати ефективні рішення в проблемних ситуаціях і демонструвати морально-ціннісне ставлення як до суспільства загалом, так і до окремої людини зокрема» [4, с. 657].

Насамперед зазначимо, що навчально-дослідницькій роботі здобувачів бакалаврського рівня обох освітніх програм передую спеціальний курс з основ осново-дослідної роботи, впродовж засвоєння якого студенти набувають навичок роботи з науковими текстами, формуванням бібліографічного списку, знайомляться з видами наукових текстів. Глибше занурення у науково-дослідницький процес відбувається на архівній практиці. Під час практичних занять в архіві першокурсники на практиці освоюють специфіку роботи з архівними документами, знайомляться з особливостями формування фондів та алгоритмом пошуку необхідних джерел. Керівники практики стимулюють самостійну пошукову діяльність здобувачів та критичне опрацювання ними історичних документів. Зокрема, під час практичних занять, вони вчать не тільки правильно оформити посилання на архівне джерело, але й робити аналіз відповідних документів. У такий спосіб здобувачі набувають таких фахових компетентностей, як: здатність використовувати у професійній діяльності інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи; здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні

та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали) тощо.

Залежно від форм реалізації наукової діяльності студентів (аудиторна чи позааудиторна), вітчизняні науковці виокремлюють кілька видів наукової активності здобувача – «обов'язкові, що здійснюються в межах навчального процесу та факультативні, що пов'язані з науковою діяльністю студентів, яка реалізується додатково до вимог навчального процесу та у позанавчальний час» [1, с. 189]. Здобувачі другокурсники в процесі вивчення освітніх компонент «Історія середніх віків» та «Історія рицарства в Європі» опрацьовують наукові статті вітчизняних та зарубіжних дослідників з тієї чи іншої проблеми. Викладач пропонує алгоритм опрацювання наукових текстів, а під час семінарських занять спонукає здобувачів критично оцінювати різні точки зору науковців на одну і ту ж проблему. Досвід засвідчує, що такий спосіб стимулювання наукової активності сприяє виробленню у студентів практичних навиків роботи з науковою літературою, вміння працювати з історичними текстами та документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень, розширює їхні знання про історіографію проблеми, розвиває критичне мислення.

Ще однією формою науково-дослідницької діяльності другокурсників є підготовка та презентація на семінарських заняттях повідомлень, рефератів на наперед задану тему. Особливо позитивно така практика була сприйнята студентами під час вивчення спецкурсу «Історія рицарства в Європі». Практична відсутність україномовних текстів з окремих тем курсу спонукала студентів до активного пошуку відповідей на проблемні запитання в іншомовній, зокрема, англomовній літературі – наукових статтях, монографіях, повідомленнях на зарубіжних сайтах. Переважна більшість здобувачів дуже активно

і наполегливо опрацьовувала раніше не відомі праці англійських, французьких, німецьких дослідників середньовічного рицарства. Крім того, студенти дуже креативно підійшли до підготовки заключного заняття з курсу у формі «рицарського турніру» – свої виступи вони супроводжували презентаціями, демонстрацією макетів рицарської зброї і обладунків та виконанням сонетів з циклу куртуазної рицарської поезії [3].

У контексті залучення студентів до науково-дослідної роботи в позааудиторний час, кафедра всесвітньої історії ініціює проведення студентських конференцій, наукових семінарів, засідань проблем груп, наукових гуртків тощо. Як слушно зауважує Ю.Єчина, «цей вид роботи спрямований на підготовку з числа здібної до наукової діяльності молоді нової творчої генерації майбутніх спеціалістів, розвиток їх мотиваційної сфери, творчих рис характеру» [2, с. 343]. Досвід показує, що «заглиблення» в тему шляхом вивчення додаткової наукової літератури з історії середніх віків, формує у студентів потребу постійного пошуку нових джерел знань та інформації, допомагає їм набути навичок самостійної науково-дослідницької роботи. Виступи здобувачів на конференціях, круглих столах сприяють розвитку творчого мислення, набуття «soft skills», які є вкрай необхідними для реалізації себе у майбутній професії.

Таким чином, здобувачі бакалаврського рівня ОП «Історія та археологія» та «Середня освіта (історія)» ЖДУ ім І.Франка активно залучаються до процесу науково-дослідницької діяльності з першого року навчання. Різноманітні наукові активності, які практикуються як у формі аудиторних занять, зокрема, на заняттях з «Історії середніх віків» та «Історії європейського рицарства», так і в позааудиторний час, шляхом участі в студентських наукових форумах та наукових гуртках і проблемних групах, сприяють формуванню у них фахових компетенцій

історика, необхідних для роботи у конкурентноорієнтованому професійному середовищі.

Література:

1. Беляєв, Ю., Стеценко Н. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету. *Педагогічний альманах* : зб. наук. праць / редкол.: В. В. Кузьменко та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2010. Вип. 6. С. 188–191.
2. Єчина Ю. С. Науково-дослідницька діяльність студентів як підґрунтя науково-технічного розвитку. *Вісник КНУДТ*. 2012. № 5. С. 341–347.
3. Лицарський турнір. *Універсум*. 2024. № 5 (193). URL: http://eprints.zu.edu.ua/40374/1/193_universum.pdf
4. Starodubets G., Vlasyuk I., Mishchuk G., Buravsky O., Shevchuk A. Specifics of the Forming of the Competencies of the Future History Teachers. *Society. Integration. Education* : proceedings of the International Scientific Conference, May 28th – 29th. 2021. Rezekne, 2021. Vol. 1. P. 656–666.